

Είναι επίκαιρη η *Οδύσσεια* του Ομήρου;

Μύθος αρχικά σημαίνει λόγος που προκύπτει από τη σύνταξη επιμέρους λέξεων. Η *Οδύσσεια* αποτελεί μια διήγηση με πολλά αφηγηματικά παραμυθικά επεισόδια, που ανήκουν σε έναν κόσμο εξωτικής φαντασίας. Ο ποιητικός χρόνος δεν ρέει σε συνεχή χρόνο, διότι είναι μοιρασμένος στο αφηγηματικό παρόν και κυρίως στο αφηγηματικό παρελθόν. Το αφηγηματικό παρόν αρχίζει από τις δύο τελευταίες ημέρες στις οποίες η Καλυψώ, υπακούοντας τη θεϊκή εντολή, με εντολοδόχο τον Ερμή, αναγκάζεται να ελευθερώσει τον Οδυσσέα, για να μεταβεί στην Ιθάκη. Προηγείται, λοιπόν, η Ωγυγία (το νησί της Καλυπούς), ακολουθεί το νησί των Φαιάκων και στη συνέχεια της Ιθάκης. Τρία νησιά, τρεις διαφορετικοί χώροι, τρεις διαφορετικοί πολιτισμικοί κόσμοι. Αυτοί οι τρεις κόσμοι είναι επίκαιροι; Τι δηλώνουν σε έναν σύγχρονο κόσμο με τόσες κοινωνικές μεταβολές;

Ο χώρος της Ωγυγίας είναι απόμακρος, ειδυλλιακός, απομονωμένος κι ερημικός. Ο Οδυσσέας στέκεται στην ακτή, συλλογίζεται θλιμμένος, του προσφέρεται η αθανασία, ο σαρκικός έρωτας με αντάλλαγμα τη λήθη του παρελθόντος, τη λήθη του εαυτού του. Αν διαλέξει τον δρόμο της λήθης, θα απαλλαγεί από κάθε κίνδυνο, δεν θα αντιμετωπίζει κανένα πρόβλημα, θα έχει μια ζωή γεμάτη πλούτο κι έρωτα. Η ψυχή του, όμως, θα ξεχάσει ό,τι λαχταρά, ό,τι αγάπησε. Θα αμαυρώσει ό,τι κατάφερε στη ζωή του, θα προδώσει τους συντρόφους του, την πατρίδα που τον τίμησε, τις αξίες που τον διέπουν.

Το νησί των Φαιάκων είναι μια πολιτισμική ουτοπία σε σχέση με το προπολιτισμικό νησί της Καλυπούς. Προσφέρεται στον Οδυσσέα μια ευκαιρία ύπαρξης μιας άνετης ζωής, χωρίς εξαναγκασμούς, διότι με την ελεύθερη βούληση έχει τη δυνατότητα να μείνει ή να ταξιδέψει προς την Ιθάκη. Οι Φαίακες είναι έτοιμοι να τον αντιμετωπίσουν με ευγένεια, με φιλοξενία, του ετοιμάζουν αθλητικούς αγώνες, χορούς και τραγούδια. Ο Οδυσσέας έχει την επιλογή της φυγής ή όχι. Η παραμονή σηματοδοτεί τη λήθη, μια νέα αρχή, μια νέα ζωή. Η φυγή τον αγώνα, αν και το αγνοεί ακόμα. Ωστόσο, πόσο εύκολο είναι να λησμονήσει το παρελθόν; Είναι δυνατό ένας άνθρωπος (έστω κι ένας άνθρωπος με υψηλή ευφυΐα) να τολμήσει ένα τέτοιο άλμα; Ο αοιδός Δημόδοκος ιστορεί τον δούρειο ίππο και ο Οδυσσέας ακούγοντας το τραγούδι αναλύθηκε σε κρυφό θρήνο. Αυτός ο θρήνος είναι η συνείδηση του Οδυσσέα που δεν επιθυμεί να λησμονήσει τα όνειρά του, τους στόχους του. Η βασανιστική μνήμη είναι

κι η ελευθέρωσή του. Είναι η παιδική του αθωότητα, είναι τα παιδικά του μάτια, είναι οτιδήποτε τον διαμόρφωσε και τον ολοκλήρωσε.

Τέλος, η Ιθάκη είναι ένας σημερινός κόσμος. Είναι ένας διασαλευμένος, αλλοτριωμένος χώρος που ζητά αποκατάσταση. Η αποκατάσταση αυτής της χαμένης (;) τάξης είναι το διακύβευμα. Οι μνηστήρες παραμονεύουν, οι κάτοικοι της Ιθάκης δεν έχουν τη δυνατότητα ούτε την προθυμία να αλλάξουν τα δεδομένα, είτε από φόβο είτε από απάθεια. Ο Οδυσσέας είναι εκείνος που αγωνίζεται, για να επέλθει η κοσμική τάξη κι αντιστέκεται με κάθε κόστος. Δεν λησμόνησε, δεν γοητεύτηκε με τα θέλγητρα, η μνήμη είναι δρόμος, η πράξη είναι οδηγός, το τέλος είναι η νίκη. Στην *Οδύσσεια* ο άνθρωπος σε μεγάλο βαθμό ορίζει τη ζωή του και έχει την ευθύνη για την τύχη του. Όταν η θεά Αθηνά προσπαθεί να ξεσηκώσει τον Τηλέχαχο να αναζητήσει τον πατέρα του, εκφράζει την έκπληξή της για το μέγεθος της αλαζονικής ύβρεως των μνηστήρων:

*Γιατί πολύ ξεδιάντροποι μου φαίνονται,
έτσι που τρων αυτοί και πίνουν στο παλάτι· θα αγανακτούσε
ασφαλώς,
βλέποντας, αν κάποιος κατά τύχη ερχόταν,
φτάνει να ήταν συνετός. (α 227-229).*

Σε αυτήν την παθογένεια της Ιθάκης, της δικής μας προσωπικής Ιθάκης, ο καθένας μας είναι κι ένας μικρός Οδυσσέας, που αναζητεί να αποκατασταθεί το αυτονόητο, το όνειρο, ακόμα κι η ουτοπία. Άλλωστε, ας τρομάξουμε κάποτε από το μεγαλείο του ανθρώπου, από αυτό που ενοχικά κρύβεται και δεν τολμά να αρθρώσει λέξη.

Σοροβέλης Χρίστος
Φιλόλογος - Συγγραφέας